

Ю. Ю. Козар, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Ужгородського національного університету
ORCID: 0000-0002-6424-6419

ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ПРАВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено комплексному дослідженню еволюції уявлень про доброчесність у правовій системі України. Дослідження охоплює період від початку державотворчих процесів 1990-х років до сучасного етапу інституціоналізації відповідних стандартів у публічно-правовій сфері. У роботі реконструйовано трансформацію доброчесності від переважно морально-етичної доктринальної категорії до юридично значущого критерію оцінювання поведінки носіїв публічної влади. Виокремлено три послідовні етапи становлення доброчесності: ціннісно-етичний (1990-ті роки), у межах якого доброчесність функціонувала поза нормативним полем і відображала уявлення правової доктрини про належну поведінку посадовців; етико-регулятивний (2000-ті роки), коли моральні стандарти поступово інтегрувалися у систему публічної служби через етичні кодекси, вимоги службової поведінки та процедури контролю, однак без надання доброчесності статусу самостійного юридичного критерію; інституційно-правовий (з 2010-х років), коли доброчесність отримала нормативне закріплення та стала інструментом правової оцінки в судострої, антикорупційній політиці та процедурах добору, перевірки й атестації суб'єктів публічної влади.

У дослідженні особлива увага приділена проблематиці, що полягає у відсутності уніфікованого законодавчого визначення доброчесності, що зумовлює ризики правової невизначеності та варіативності її тлумачення різними органами публічного контролю. У статті доведено, що застосування цього критерію потребує дотримання принципів верховенства права, формальної визначеності та пропорційності, а також належної методологічної узгодженості між доктринальним, нормативним і практичним підходами. Підкреслено міждисциплінарний характер сучасних досліджень доброчесності, її зв'язок із правовими цінностями, правовою культурою та інституційною довірою.

У дослідженні констатовано, що еволюція уявлень про доброчесність відображає загальні процеси модернізації української правової системи, підвищення вимог до публічної служби та посилення ролі етичних компонентів у забезпеченні легітимності та ефективності публічної влади.

Ключові слова: доброчесність, правові цінності, правова культура, етика, законність, публічна влада.

Yu. Yu. Kozar. The Evolution of Concepts of Integrity in the Legal System of Ukraine

The article is devoted to the study of the evolution of concepts of integrity in Ukrainian law from the early 1990s to the current stage of the legal system's development. The work analyzes doctrinal approaches to understanding integrity as a moral and ethical category and traces its gradual transformation into a legally significant criterion in the fields of public service, the judiciary, and anti-corruption regulation. It is argued that in the 1990s, this category functioned predominantly outside the scope of normative regulation; in the 2000s, it acquired indirect legal recognition through ethical standards and official duties; and since the 2010s, it has gained the status of a legally relevant criterion for evaluating the activities of public authorities. The conclusion is drawn that the absence of a single official definition of integrity creates risks of legal uncertainty and requires careful and cautious application of this concept in law enforcement practice, taking into account the principles of the rule of law and legal certainty.

The study pays special attention to the problem of the lack of a unified legislative definition of integrity, which leads to the risks of legal uncertainty and variability in its interpretation by different public control bodies. The article proves that the application of this criterion requires compliance with the principles of the rule of law, formal certainty and proportionality, as well as proper methodological consistency between doctrinal, normative and practical approaches. The interdisciplinary nature of modern research on integrity, its connection with legal values, legal culture and institutional trust is emphasized.

The study states that the evolution of ideas about integrity reflects the general processes of modernization of the Ukrainian legal system, increasing requirements for public service and strengthening the role of ethical components in ensuring the legitimacy and effectiveness of public authorities.

Key words: integrity, legal values, legal culture, ethics, legality, public authority.

Постановка проблеми Доброчесність у праві належить до ключових категорій, що визначають якість функціонування правової системи та рівень правової культури суспільства. Вона поєднує морально-етичні орієнтири з правовими вимогами, сприяє формуванню довіри до публічної влади та впливає на сприйняття її діяльності як суспільно виправданої. Водночас протягом тривалого часу ця категорія залишалася переважно ціннісним орієнтиром, а не чітко визначеним юридичним критерієм поведінки.

На початковому етапі становлення правової держави в Україні у 1990-х роках доброчесність осмислювалася переважно в межах правової культури, професійної етики та моральних якостей носіїв публічної влади. Вона не мала нормативного закріплення, однак виконувала важливу функцію формування уявлень про належну поведінку посадових осіб.

У 2000-х роках відбувається поступове наближення цієї категорії до правового поля через закріплення етичних стандартів, службових обов'язків і процедур контролю. Такий підхід дозволив частково інституціоналізувати моральні вимоги, зберігаючи їх оціночний характер і не надаючи їм статусу самостійного правового стандарту.

З 2010-х років доброчесність стає об'єктом безпосереднього правового регулювання, насамперед у сфері публічної служби, судоустрою та антикорупційної політики. Водночас відсутність єдиного офіційного визначення цієї категорії актуалізує проблему правової визначеності та меж допустимого оціночного підходу при її застосуванні.

У сучасний період доброчесність використовується як інструмент публічно-правового контролю та оцінювання у діяльності органів добору, перевірки та відповідальності суб'єктів публічної влади. Це зумовлює активізацію наукових дискусій щодо співвідношення цієї категорії з принципом правової визначеності, гарантіями незалежності судової влади та межами дискреції органів оцінювання

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми

Проблематика доброчесності у праві формувалася поступово, проходячи етапи становлення, трансформації та переосмислення. У різні періоди вона розглядалася в межах більш комплексних наукових досліджень, присвячених моральним засадам права, принципам правової держави, публічної служби та верховенства права. Саме в цьому контексті закладалися теоретичні передумови для подальшого виокремлення доброчесності як юридично значущої категорії.

У 1990-х роках окремі аспекти проблеми порушувалися у працях В. Ф. Погорілка, Ю. С. Шемшученка, М. І. Козюбри, В. Я. Тація, де увага зосереджувалася на моральних засадах конституціоналізму, етичних вимірах публічної влади та принципах правової держави.

У 2000-х роках розвиток цієї проблематики простежується у дослідженнях Ю. П. Битяка, А. М. Колодія, О. Ф. Скакун, В. Б. Авер'янова, в яких аналізувалися етичні стандарти державної служби, принципи публічного адміністрування та співвідношення права і моралі.

Починаючи з 2010-х років доброчесність стає предметом безпосереднього наукового інтересу. Ця проблематика системно розробляється у працях Р. О. Куйбіди, О. М. Овчаренка, М. І. Козюбри, Н. М. Оніщенко, С. П. Погребняка, де доброчесність розглядається як критерій оцінювання публічних осіб, складова антикорупційної політики та елемент принципу верховенства права.

На сучасному етапі розвитку правової науки дослідження доброчесності набувають більш прикладного та міждисциплінарного характеру. Вчені зосереджують увагу на проблемах правового змісту цього поняття, межах його застосування у правозастосовній практиці, а також співвідношенні з принципом правової визначеності. У цьому контексті питання доброчесності аналізуються у працях Є. І. Бородіна, І. О. Ващенко, Н. М. Пархоменко, О. В. Карпушової, Т. В. Каширіної, О. С. Кваші, Н. А. Липовської, В. О. Рядинської, С. М. Серьогіної, В. І. Тютюгіна, М. І. Хавронюка, М. М. Хомишина де доброчесність розглядається у зв'язку з реформуванням судової влади, публічної служби та антикорупційної політики.

Водночас, попри значну кількість наукових досліджень, питання становлення та еволюції поняття «доброчесність» у праві залишається дискусійним і потребує подальшого комплексного аналізу.

Метою є дослідження еволюції уявлень про доброчесність у праві України, простеження її становлення та трансформації у наукових підходах і нормативно-правовому регулюванні, а також виявлення особливостей використання цієї категорії в сучасній правозастосовній практиці за відсутності єдиного офіційного визначення.

Виклад основного матеріалу. Початок 1990-х років в Україні супроводжувався глибокими політико-правовими трансформаціями, зумовленими розпадом радянської правової системи та становленням незалежної держави. У цей період у науковому дискурсі поступово формувалися уявлення про належну поведінку суб'єктів публічної влади, які згодом стали теоретичним підґрунтям для осмислення доброчесності у праві. Водночас доброчесність ще не функціонувала як юридично значущий критерій і розглядалася переважно як морально-етична та доктринальна категорія, тісно пов'язана з правовою культурою, правосвідомістю та професійною етикою.

У наукових дослідженнях 1990-х років ці ідеї розвивалися передусім у межах аналізу правової культури та моральних засад здійснення державної влади. У працях з конституційного права, зокрема у виданнях за редакцією В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики, право осмислювалося як соціальний інструмент утвердження демократичних цінностей і формування правової культури [1, с.9]. Ефективність функціонування державної влади при цьому пов'язувалася не лише з якістю нормативного регулювання, а й з рівнем правосвідомості, відповідальності та сумлінності суб'єктів владних повноважень.

У цьому контексті особливе значення набуває аксіологічний вимір права, що відображає ціннісну основу правових норм та принципів. Саме ці моральні та етичні орієнтири сприяють формуванню належної поведінки суб'єктів влади і визначають стабільність правової системи в умовах трансформації державних

інститутів. Як зазначає М. І. Козюбра, право не можна розглядати поза соціально-культурним контекстом, а його ціннісний характер забезпечує суспільну злагоду, автономію особистості, утвердження моральних і духовних цінностей [2, с. 29-30]. У цьому сенсі право виступає не лише як механізм регулювання відносин, а як носій базових моральних орієнтирів, що сприяють внутрішній узгодженості правового регулювання і частково компенсують недосконалість позитивного права.

Подібні підходи простежуються і в енциклопедичних працях цього часу. Так, у Юридичній енциклопедії під редакцією Ю. С. Шемшученка право визначалося як елемент соціокультурної системи, функціонування якої неможливе без урахування моральних, етичних і культурних чинників [3, с.32-35]. Подібне трактування сприяло утвердженню ідеї, що формальна законність без морального наповнення не забезпечує ані ефективного регулювання суспільних відносин, ані довіри до публічної влади. Водночас право постає як інструмент формування суспільної свідомості та правової культури, що дозволяє не лише закріплювати правила поведінки, а й підтримувати соціальну згоду, сприяти розвитку громадянської відповідальності та етичних норм у суспільстві. Наведене положення засвідчує, що ціннісний аспект права тісно пов'язаний із його соціальною функцією та довгостроковою стабілізацією державних інститутів.

Важливе значення для осмислення моральних засад публічної влади мало цивілізаційне бачення держави і права, представлене у працях О. Ф. Скакун. У межах цієї позиції держава розглядалася не лише як інструмент політичної організації суспільства, а як чинник його духовно-культурного розвитку, причому особлива увага приділялася відповідальності держави та її посадових осіб перед людиною і громадянином, що осмислювалося як морально-юридична засада публічного управління [4, с.222, 387]. Ця концепція підкреслює, що ефективність державних інститутів і довіра до влади безпосередньо залежать від дотримання моральних принципів і цінностей у діяльності посадових осіб, а право виступає не лише як механізм регулювання, а й як носій етичних норм, що формують суспільну свідомість і підтримують соціальну згоду.

Паралельно з доктринальними пошуками формувалися й програмні ціннісні орієнтири майбутньої правової системи. Зокрема, Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р., може розглядатися, як акт, що заклав морально-ціннісні орієнтири подальшого правового розвитку держави [5]. При відсутності прямого згадування поняття «добročесність» у тексті документа положення Декларації орієнтували на здійснення публічної влади не лише на засадах формальної законності, а і відповідно до принципів публічної влади, заснованих на загально визнаних моральних та етичних цінностях. Таким чином, Декларація заклала принципи, які передбачають інтеграцію моральних і правових норм у практику державного управління, підкреслюючи, що відповідність влади етичним стандартам та очікуванням суспільства є ключовою для формування довіри та правової культури, де право і мораль взаємодіють як основні механізми забезпечення суспільної злагоди та ефективності державних інститутів.

Зазначені доктринальні та програмні підходи знайшли відображення і в законодавстві України 1990-х років. Закон України «Про державну службу» № 3723-ХІІ від 16.12.1993 р. (втратив чинність) [6], визначаючи правовий статус державного службовця, оперує вимогами сумлінного виконання службових обов'язків, додержання присяги та службової дисципліни, проте добročесність не була закріплена як самостійний нормативно визначений критерій поведінки. Аналогічний підхід простежується і в Законі України «Про статус суддів» № 2862-ХІІ від 15.12.1992 р. (втратив чинність) [7], де акцент зроблено на професійній компетентності, незалежності судді та його обов'язку діяти відповідно до закону і присяги, проте не встановлювало добročесність як самостійний юридичний критерій.

Конституція України 1996 р. заклала інституційні гарантії, що створювали підґрунтя для подальшої юридичної формалізації добročесності. Положення про незалежність суддів і судової влади, верховенство права, сумлінне виконання службових обов'язків і присяги формували правову рамку, у якій моральні та етичні вимоги могли поступово трансформуватися в оцінювальний критерій поведінки носіїв публічної влади без концептуалізації моральних якостей у вигляді юридично значущої вимоги [8]. У наукових працях цього періоду також наголошувалося на необхідності гуманізації публічної влади та підвищення моральної відповідальності її носіїв. Так, Ю. В. Делія, узагальнюючи розвиток правової системи, підкреслює значення людиноцентристської ідеології та важливість особистісної відповідальності державних службовців, яка забезпечує легітимність і довіру до діяльності держави [9, с. 130]. Хоча ці положення не формалізували добročесність як юридичний критерій, вони створювали концептуальні передумови для її подальшого закріплення у законодавстві та практиці публічної служби. Таке поєднання положень Конституції та концептуальних орієнтирів, представлених у наукових працях, створювало основу для інтеграції моральних і правових норм у практику державного управління та формування правової культури, де добročесність поступово набувала значення критерію оцінки поведінки суб'єктів публічної влади. Навіть якщо положення нормативних актів мали декларативний характер, вони формували передумови для включення моральних принципів у практику публічної служби, а морально-етичні якості розглядалися як внутрішня характеристика суб'єкта. Саме на рівні доктринальних, програмних і процедурних норм закладалися засади взаємодії етичних і юридичних вимог, що поступово формувало оцінювальний критерій поведінки посадових осіб.

Загалом для зазначеного періоду характерним є сприйняття добročесності як етичного ідеалу, а не як юридично визначеного стандарту. Поняття «добročесність» осмислювалося переважно в площині правової

культури, професійної етики та загальних уявлень про належну поведінку суб'єктів публічної влади. Таким чином, у 1990-х роках доброчесність у праві України ще не набула статусу самостійної юридичної категорії та не була нормативно закріплена. Водночас сукупність доктринальних підходів, сформованих у межах теорії правової культури, аксіології права та цивілізаційного підходу, створила ціннісне і концептуальне підґрунтя для подальшого правового оформлення доброчесності у наступні десятиліття.

На нашу думку, саме наукові уявлення 1990-х років, а не законодавчі рішення, відіграли визначальну роль у формуванні підходів до належної поведінки суб'єктів публічної влади. У такий спосіб переосмислюється співвідношення правової доктрини і законодавства у процесі становлення доброчесності як юридично значущої категорії, доктринальні напрацювання передували її нормативному закріпленню та зумовили напрями подальшого розвитку правового регулювання.

Разом з тим, відсутність поняття доброчесності як самостійної нормативної категорії у законодавстві 1990-х років не означала її недооцінення у правовому дискурсі. Закладені в цей період уявлення про моральні засади публічної влади та роль особистісних якостей суб'єкта права створили концептуальне підґрунтя для подальшої трансформації підходів до регулювання належної поведінки. Саме на цій доктринальній основі на початку 2000-х років в Україні відбувається поступова трансформація підходів до належної поведінки публічних службовців, у межах якої доброчесність починає осмислюватися не лише як внутрішня моральна характеристика особи, а як категорія, що потребує організаційно-правового оформлення. Ю. П. Битяк підкреслював, що державні службовці, виконуючи службові обов'язки, повинні сумлінно виконувати покладені повноваження, дотримуватися етичних стандартів, підвищувати професійний рівень та дбати про належну організацію державної служби, оскільки саме це забезпечує ефективність публічної влади та довіру громадян [10, с. 117–118]. А. М. Колодій підкреслював неминучість взаємодії соціальних регуляторів у різних сферах суспільних відносин, зокрема і у правовій. Моральні норми, орієнтовані на чесність, справедливість та совість, проникають у правові відносини. При цьому право і мораль зберігають певну самостійність, але взаємодіють через різні механізми оцінки поведінки громадян і органів влади [11, с.8].

Доктринальні підходи початку 2000-х років знайшли відображення у трансформації нормативних засад публічної служби. Зокрема, Закон України «Про державну службу» № 3723-ХІІ, який діяв з 1993 р., зазнав змін і деталізував обов'язки державних службовців, приділяючи увагу не лише сумлінному виконанню службових повноважень, а й дотриманню етичних норм і правил поведінки. Незважаючи на те, що доброчесність як юридичний критерій у законі все ще не була визначена, такі положення підготували організаційно-правову основу для її подальшої формалізації через кодекси професійної етики та підзаконні акти. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» № 267 від 11.02.2000 р. (втратив чинність) [12], уперше на нормативному рівні систематизовано етичні вимоги до публічної служби. Ці правила апелюють до чесності, неупередженості, лояльності до держави та поваги до прав людини, але, як і раніше, не оперують категорією доброчесності як юридичним критерієм. Таким чином, 2000-ті роки слід розглядати як етап підготовки до подальшого правового оформлення доброчесності, що відбудеться вже у наступному десятилітті. Накопичення етичних вимог у підзаконному регулюванні, поєднане з відсутністю єдиного правового стандарту, зумовило потребу у концептуальному переосмисленні ролі доброчесності, що на початку 2010-х років трансформувалося у процес її формалізації як юридично значущого критерію публічної служби.

У цей період, доброчесність стає предметом безпосереднього юридичного аналізу і правового регулювання. Поступовий розвиток доктринальних і нормативних підходів минулих десятиліть сформував основу для того, щоб доброчесність розглядалася як юридично значущий критерій поведінки публічних службовців і суддів. Важливу роль у формуванні такого підходу відіграли праці з професійної етики державної служби, зокрема дослідження М. І. Рудакевича, в яких доброчесна професійна діяльність осмислюється як складова моральної свідомості державного службовця та як умова забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави. Водночас автор підкреслює, що етичні вимоги до публічної служби не обмежуються внутрішніми переконаннями особи, а поступово набувають організаційного та нормативного оформлення через принципи, правила поведінки та кодекси професійної етики, що є характерним для процесів демократизації державного управління [13, с.89-91]. Подальший розвиток доктринальних підходів до доброчесності у суддівській сфері спостерігався у наукових дослідженнях середини 2010-х років. В. Федорович підкреслювала двоєдину природу доброчесності як поєднання принципів добра та чесності, що формують базові орієнтири професійної поведінки судді. Доброчесність постає не лише як етичний ідеал, а і як практично значуща вимога до судді щодо добросовісного виконання службових обов'язків та відповідального розпорядження державними ресурсами [14, с.16]. М. І. Козюбра зазначав, що верховенство права і принцип законності покликані мінімізувати дискрецію органів влади, що зумовлює потребу у морально-етичних обмеженнях поведінки публічних службовців [15, с.11].

Ці доктринальні підходи отримали нормативне закріплення у законодавстві. Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII (2014) визнає доброчесність вимогою до осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, пов'язуючи її з антикорупційними механізмами та відповідальністю за порушення [16]. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII (2016) визначає

добročесність як критерій оцінювання кандидатів на посаду судді та підставу для кваліфікаційного оцінювання і дисциплінарної відповідальності [17].

Водночас, у науковій літературі звертається увага на те, що правове закріплення добročесності неминує породжує напруження між її оціночним і нормативним вимірами. Так, М. І. Цуркан, аналізуючи правові засади публічної служби, підкреслює, що моральні вимоги до поведінки публічного службовця не можуть бути повністю формалізовані без ризику їх спрощення та втрати ціннісного змісту, а тому потребують опосередкованого правового закріплення через принципи, стандарти та процедурні механізми відповідальності [18, с.51]. У цьому контексті добročесність постає як категорія, що поєднує ціннісну й нормативну складові та вимагає чіткого розмежування між моральною оцінкою поведінки і юридичною відповідальністю за порушення конкретних правових приписів. Саме тому 2010-ті роки доцільно розглядати як період переходу добročесності від морального орієнтира до юридично значущого критерію правового регулювання та інституційного контролю.

У практиці правозастосування добročесність функціонує як комплексний критерій оцінки поведінки публічних службовців і суддів. Вищою кваліфікаційною комісією суддів України та Вищою радою правосуддя, цей критерій використовується при кваліфікаційному оцінюванні, дисциплінарних процедурах і контролі за дотриманням стандартів суддівської етики, конфлікту інтересів та відповідності способу життя задекларованим доходам [17]. В антикорупційній сфері Національне агентство з питань запобігання корупції реалізує добročесність через фінансовий контроль, моніторинг способу життя та оцінювання дотримання етичних стандартів уповноваженими особами [16]. У цьому випадку добročесність пов'язується з принципами відкритості, прозорості та відповідності приватних інтересів публічному статусу особи. Водночас, С.М. Серьогін, Н.А. Липовська, Є.І. Бородін підкреслюють, що для ефективного функціонування системи публічної служби необхідна не лише формалізація зовнішніх обмежень та контролю, а й комплексна система зовнішніх мотиваційних факторів. Вчені виділяють такі ключові складові, як демократична основа кадрової політики; постійний розвиток персоналу та професійне навчання; добір на службу з урахуванням ділових і морально-етичних якостей; оцінка та стимулювання діяльності за досягнутими результатами; піклування про соціальні потреби службовців. При цьому наголошується на необхідності активізувати розвиток вищих духовних потреб особистості, які здатні стати внутрішньою мотивацією до добročесної та професійної поведінки. Разом з тим, підкреслюється значення внутрішньомотиваційних чинників, пов'язаних із самоорганізацією, саморозвитком, самовихованням та самовдосконаленням, які забезпечують активну реалізацію публічного інтересу та підвищують ефективність державного управління [19, с.117]. У цьому контексті О. Л. Макаренков наголошує на значенні духовно-культурних основ добročесності, які формують правоосмислювальний потенціал посадових осіб. Поєднання цих внутрішніх і зовнішніх чинників створює багатоаспектну основу для формування добročесності як критерію публічно-правової оцінки, що активно використовується у правозастосуванні, дисциплінарних процедурах і антикорупційному регулюванні [20, с.116]. Разом з тим, активне застосування добročесності у правозастосуванні виявляє проблему інституційної незавершеності її правового оформлення. У цьому зв'язку у науковій доктрині акцентується увага на потребі створення рамкових умов для ефективного функціонування публічної служби. Так, С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін підкреслюють необхідність рамкового законодавства, яке б визначало чіткі межі обов'язків, повноважень і відповідальності між усіма складовими системи. Незабезпеченість таких умов, ускладнює формування єдиних стандартів публічної служби та обмежує потенціал добročесності як критерію публічно-правової оцінки [19, с.21, 24, 43]. Відсутність рамкового нормативного закріплення добročесності зумовлює підвищену роль конституційно-правової інтерпретації цієї категорії.

Зазначений підхід простежується і в практиці Конституційного Суду України, який не формує єдиного визначення добročесності, однак активно використовує її як оціночну категорію у контексті вимог до носіїв публічної влади діяти сумлінно, відповідально та в інтересах суспільства. Показовим у цьому контексті є Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 р. № 13-р/2020, у якому Суд пов'язав добročесність із принципами верховенства права, правової визначеності та необхідністю збереження балансу між публічним інтересом і гарантіями незалежності суб'єктів публічної влади [21]. Практика Конституційного Суду також містить інші аспекти, які стосуються правових умов реалізації добročесності, зокрема, рішення від 11 березня 2020 р. № 4-р/2020 щодо єдиного статусу суддів підкреслює важливість однаковості юридичних гарантій незалежності, яке прямо пов'язано з очікуванням добročесної поведінки осіб, які здійснюють правосуддя [22]. Крім того, ухвалення Правил професійної етики суддів Конституційного Суду України 22 липня 2025 року свідчить про прагнення формалізувати етичні стандарти поведінки, що є частиною добročесності в публічній службі [23]. У цій практиці, а також у діяльності Дорадчої групи експертів, відбувається оціночне наповнення категорії добročесності, що фактично визначає її конституційно-правовий зміст.

Практика Конституційного Суду України свідчить про подвійний вимір інтерпретації добročесності, як обмежувального критерію, що не може слугувати підставою для свавільного втручання держави у сферу публічної служби, так і позитивної конституційної вимоги до осіб, наділених публічною владою. За відсутності рамкового нормативного закріплення добročесності саме така практика Суду фактично формує її конституційно-правовий зміст, трансформуючи етичну категорію у критерій юридично значущої поведінки.

У результаті доброчесність у сучасному праві України постає як категорія конституційного рівня, що активно використовується у правозастосуванні, але залишається доктринально відкритою та нормативно невизначеною, що свідчить про незавершеність еволюції цього поняття та потребу його подальшого теоретичного осмислення. Таким чином, доброчесність виступає багатоаспектним критерієм, що поєднує правові, етичні та соціальні елементи, водночас вимагає чіткого процедурного забезпечення та відповідності принципу правової визначеності.

Висновки і пропозиції. Доброчесність у праві України сформувалася як багатоаспектна аксіологічно-правова категорія, яка на різних етапах еволюції виконувала роль від морально-етичного орієнтира до юридично значущого критерію поведінки суб'єктів публічної влади. У сучасному правовому середовищі доброчесність функціонує як інтегрований критерій оцінки дій посадових осіб, поєднуючи правові, етичні та соціальні елементи, формуючи довіру до публічної влади, забезпечуючи прозорість, підзвітність і підвищення стандартів професійної поведінки. Водночас її оцінний характер і відсутність чітко визначених меж створюють потенційні ризики надмірної дискреції, що підкреслює потребу у подальшому методологічному й нормативному удосконаленні.

У зв'язку з цим доцільно чітко визначити обов'язки, повноваження та відповідальність суб'єктів публічної служби, розробити прозорі й комплексні критерії оцінки доброчесності, інтегрувати їх у практику добору, кваліфікаційного оцінювання та дисциплінарних процедур, забезпечити баланс між оцінним характером доброчесності та принципом правової визначеності, поєднувати зовнішній контроль із стимулюванням внутрішньої мотивації посадових осіб, а також активізувати науковий і методологічний аналіз для вдосконалення процедур її застосування. Таким чином, доброчесність постає не лише як норма поведінки, а як ключовий інструмент інституційної стабільності та легітимності державної влади, що вимагає комплексного, узгодженого та практично орієнтованого підходу в розвитку правової системи.

Список використаних джерел:

1. Тацій В. Я., Погорілко В. Ф., Тодика Ю. М. Конституційне право України : підручник. Київ : Український центр правових студій, 1999. 376 с.
2. Козюбра М. І. Право як явище культури. Право та культура: теорія і практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 трав. 1997 р.) / за ред. Ю. Шемшученка, В. Кампа, М. Поплавського ; Спілка юристів України, М-во культури і мистецтв України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України [та ін.]. Київ : МП «Леся», 1997. С. 28–30. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/37355>.
3. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) [та ін.]. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5 : П–С. 736 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
5. Декларація про державний суверенітет України : прийнята 16 лип. 1990 р. . *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
6. Про державну службу : Закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-ХІІ (втратив чинність) . *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 52. Ст. 490. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.
7. Закон України «Про статус суддів» № 2862-ХІІ від 15.12.1992 р. (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2862-12>.
8. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
9. Делія Ю. В. Публічна адміністрація як складова ефективності суспільного управління . Актуальні проблеми сучасного конституційного права України : зб. наук. пр. / відп. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученко, д-р юрид. наук, проф. О. В. Батанов. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2014. С. 128–135.
10. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.
11. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
12. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лют. 2000 р. № 267. *Офіційний вісник України*. 2000. № 7. Ст. 259. (втратив чинність) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0783-00#Text>.
13. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління : монографія. Тернопіль : Астон, 2007. 400 с.
14. Федорович В. Загальнотеоретичні підходи до визначення проступку судді в системі національних антикорупційних заходів . *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2015. № 6. С. 14–17.
15. Козюбра М. І. Верховенство права: українські реалії та перспективи. *Право України*. 2010. № 3. С. 6–18
16. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII . *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 51–52. Ст. 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
17. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

18. Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів : монографія. Харків : Право, 2010. 216 с.

19. Публічна служба : навч. посіб. / С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. 2-ге вид., переробл. і допов. Дніпро : ГРАНІ, 2019. 384 с.

20. Макаренков О. Л. Правова інституціоналізація антикорупційних трансформацій органів публічної адміністрації у відкритому суспільстві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т М-ва освіти і науки України, 2021. с. 482.

21. Рішення Конституційного Суду України № 13-р/2020 від 27 жовт. 2020 р. у справі за конституційним поданням щодо відповідності Конституції України окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

22. Рішення Конституційного Суду України № 4-р/2020 від 11 берез. 2020 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII, «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовт. 2019 р. № 193-IX та «Про Вищу раду правосуддя» від 21 груд. 2016 р. № 1798-VIII . База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-20>.

23. Правила професійної етики судді Конституційного Суду України : затв. постановою Конституційного Суду України від 22 лип. 2025 р. № 21-п/2025. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0021710-25>.

Дата надходження статті: 21.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025